

Редько Є. О.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

Західноєвропейські елементи в українських аргі

Зв'язки з іншими мовами становлять одну з прикметних ознак будь-якої розвиненої лінгвальної системи, розширюючи її словниковий склад та активізуючи приховані або явні внутрішні можливості. Такі процеси відбуваються не лише в літературній мові, а й у субстандартних системах: у соціолектах вони можуть реалізувати себе вповні й виказувати деякі ознаки, яких годі шукати в унормованому мовленні. Зважаючи на це, у пропонованій розвідці аналізуємо особливості міжмовної комунікації в українських соціолектах на прикладі арготичних одиниць, запозичених із західноєвропейських мов.

Передусім зазначимо, що входженню західноєвропейських елементів в українські аргі сприяли загальні (пов'язані з розвитком національної мови й українського народу) та арготичні (залежні від мети та умов спілкування в соціальній групі) екстралінгвальні чинники (про них ми писали в [4]):

– безпосередні контакти з представниками інших етносів, зумовлені багатонаціональним характером українських теренів і різними обставинами життя мовців (найвиразніше зреалізовані в ремісницьких, кримінальних та мілітарних соціолектах);

– полілінгвізм носіїв аргі, пов'язаний із використанням іншої мови у функції державної чи мови міжнаціонального спілкування (наприклад, німецька мова на західноукраїнських землях);

– інтелектуалізація повсякденного життя (освіченість або залученість до освітнього процесу сприяли запозиченню «культурномотивованих» одиниць, геть не зрозумілих для широкого загалу);

– номінативно-засекречувальні прагнення мовців, покликані створити ефективнішу комунікацію в закритій соціальній групі (запозичені слова,

незрозумілі для «чужих», ліпше ідентифікують чи репрезентують людину як представника групи – вони ніби пароль або код, що відкриває групу для своїх і закриває її для сторонніх; така специфічна символізація довкілля формувала соціумну знаковість названого, що її розшифровували лише втаємничені);

– мовноігрові потенції мовців (створення ефекту несподіваного/нового, прагнення порушити звичний стан речей як елемент карнавалізації дійсності; певна рольова гра — таку гру досить добре засвідчує своєрідна мовно-екзистенційна травестія в бурсацькій спільноті, наявна в лексемах *консул, сенатор, префект, фіскал, цензор* на позначення різних представників соціальної групи).

Зазначені чинники оприявлені в низці арготизмів, запозичених із німецької, французької, латинської, італійської та англійської мов унаслідок прямих міжмовних контактів і за посередництва чужомовних арго та міських говірок. Ці лексеми мають кілька виразних номінативно-прагматичних особливостей, які й прокоментуємо далі.

1. Виразна зосередженість на побутових реаліях: запозичені лексеми на позначення повсякденних реалій допомагають успішно спілкуватися в поліетнічному середовищі, однак найчастіше походять із мови, офіційної для комунікативного простору мовця (*бляйба* ‘квартира’, *вітц* ‘жарт’, *кампа* ‘бійка’, *фаєрман* ‘пожежник’, *фляш* ‘м’ясо’, *шрайбати* ‘писати’).

2. Нейтральна конотованість позначуваного: мовці часто намагаються приховати за чужомовними лексемами «образливість» називаного, у такий спосіб евфемізуючи його (*бамбула* ‘нездара’, *бузерант* ‘гомосексуал’, *кріпель* ‘каліка’, *сафандула* ‘незграбна людина’, *тротель* ‘дурень’).

3. Номінативна «алюзійність», реалізована в досить складних, асоціативно зумовлених семантичних перенесеннях: *каліфорнія* ‘притон’, *маскуліна* ‘солдат’, *назорей* ‘бідолаха’, *пенелопа* ‘жінка краси класичної’, *фармазон* ‘продавець фальшивих коштовностей’.

4. Престижність чужомовних назв осіб: такі лексеми вивищують названу людину, виконуючи функцію маркера, що вказує на її місце в

соціумі; найвиразніше це засвідчують назви кримінальних «професій»: *вешер* ‘залізничний злодій’, *фертицер* ‘помічник кишенькового злодія’, *шніфер* ‘злодій, який обкрадає квартиру через кватирку’.

5. Іронічність деяких чужомовних одиниць, створювана головно внаслідок формального зіставлення їх із питомими або запозиченими номенами: *катеринка* ‘пронос’, *повіян* ‘любодійник’, *пудель* ‘доглядач за дітьми’, *скок* ‘грабіж’, *фехтувати* ‘жебракувати’.

6. Використання чужомовних елементів та лексем у деформуванні номенів, що має на меті посилити конотованість позначуваного явища, особи чи процесу: *викиништейн* ‘вигнати’, *ібердурень* ‘німець’, *кампуз* ‘конфуз’, *коцюфен* ‘коефіцієнт’, *тітулеско* ‘румун’.

Зазначені особливості, звісно, не охоплюють усього обширу процесів, пов’язаних із контактами українських аргі та західноєвропейських мов, а отже, даліше вивчення цієї проблеми може бути перспективне не лише з погляду опису вітчизняних субстандартів, а й щодо дослідження динаміки соціолектних систем (у зіставленні із сучасними жаргонами та сленгом).

Література

1. Горбач О. Аргі в Україні. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2006. 688 с.
2. Горбач О. Аргі на Україні: Зібрані статті. Мюнхен, 1993. 360 с.
3. Дзендзелівський Й. О. Український бурсацько-семінарський жаргон середини ХІХ ст. (на матеріалі повісті «Люборацькі» А. Свидницького). *Studia slavica*. 1979. Т. XXV, ф. 1–4. С. 97–104.
4. Редько Є. Запозичення як спосіб номінування осіб в українських аргі. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. 2016. Вип. 2. С. 370–379.
5. Широцький К. Словарець бурсацького говору. *Збірник ХІФТ. Нова серія*. 1998. Т. 6. С. 181–206.